

รายการเบื้องต้น

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

จัดทำโดย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ภายใต้โครงการวิจัย:
แพลตฟอร์มคลังข้อมูลดิจิทัลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ของเขตดุสิต

เผยแพร่: ครั้งแรกในประเทศไทย ปี พ.ศ.2567

จัดทำโดย: คณะนักวิจัย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

บรรณาธิการ: บรรพต พิจิตรกำเนิด

ออกแบบปก : บรรพต พิจิตรกำเนิด

ISBN (e-book): 978-

ลิขสิทธิ์
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

คำนำ

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นส่วนหนึ่งจากโครงการวิจัยเรื่อง แพลตฟอร์มคลังข้อมูลดิจิทัลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของเขตดุสิต ซึ่งคณะวิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ในเขตดุสิต เก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารการสัมภาษณ์ การบันทึกภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลจัดเก็บ และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ให้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ สร้างเสริมให้เกิดความภูมิใจในท้องถิ่น และเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของผู้ที่สนใจ

ข้อมูลต่าง ๆ ในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นี้ คณะผู้จัดทำหวังใจว่าจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และผู้สนใจไม่มากนักน้อย หากมีข้อผิดพลาดประการใด คณะผู้จัดทำขออภัยมา ณ ที่นี้ และขออ้อมรับข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาต่อไป

บรรพต พิจิตรกำเนิด

บรรณาธิการ

กันยายน 2567

สารบัญ

คำนำ

สารบัญ

แขวงดุสิต

จิตรกรรมบานประตูทวารบาลรูปเทพธิดาจีน

วัดโบสถ์สามเสน

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

บรรณานุกรม

ก

ข

1

1

6

13

21

แขวงดุสิต

จิตรกรรมบานประตู่ทวารบาลรูปเทพธิดาจีน

พื้นที่ศึกษา: วัดโบสถ์สามเสน ถนนสามเสน แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

สาระสำคัญของวัฒนธรรม

จากหนังสือทวารบาลผู้รักษาศาสนสถาน ที่จัดทำโดยพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร เขียนไว้ว่า “ทวารบาล” มาจากคำว่า “ทวาร” ที่แปลว่า ประตู และ “บาล” ซึ่งแปลว่า รักษา ปกครอง “ทวารบาล” จึงมีความหมายว่า ผู้รักษาประตู ซึ่งจากคำแปล ก่อให้เกิดการตีความต่อประติมากรรมประเภททวารบาลว่าคือ รูปของสัตว์ อสูร เทพ เทวดา และมนุษย์ หรือสิ่งมีชีวิตใด ๆ ก็ตาม ที่ตั้งอยู่บริเวณบานประตู ช่องทางผ่านเข้าออก ช่องหน้าต่าง หรือราวบันได สำหรับกำเนิดของการการสร้างทวารบาลนั้น น่าจะเกิดมาจากความเชื่อที่ว่า “ผี” เป็นผู้กระทำให้เกิดสิ่งต่าง ๆ เหนือธรรมชาติ และได้รับการพัฒนาเป็นความเชื่อในเรื่องของเทวดาโดยได้รับอิทธิพลจากอินเดีย ทั้งศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ โดยทางศาสนาฮินดูนั้นก่อเกิดเทพเจ้าต่าง ๆ ขึ้น จึงเชื่อกันว่าทวารบาลเป็นผู้พิทักษ์รักษาและป้องกันภูตผีปีศาจหรือสิ่งอัปมงคลทั้งหลายไม่ให้เข้ามารบกวน

สำหรับทวารบาลแบบจีนที่ไทยรับมาและนิยมกันก็คือ “เซี่ยวกาง” มีลักษณะเป็นนักรบจีนหนวดยาวหน้าตาขึงขัง คำว่า เซี่ยวกาง สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “เซ่ากั๊ง” ที่แปลว่า ยืนยาม “เซี่ยวกาง” ที่ได้รับมาจากจีน ส่วนใหญ่จะเป็นวัดในสมัยรัชกาลที่ 3 เพราะงานศิลปะจีนได้เข้ามาเมืองไทยในยุคนี้เยอะมาก บางแห่งวาดรูปเป็นทหารจีน ใส่ชุดเกราะป้องกันศัตรูป้องกันสิ่งอัปมงคล นอกจากนี้จะมุ่งเน้นความเชื่อเรื่องเทพผู้รักษาประตูแล้ว ทวารบาล บางวัดยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของสังคม

ประวัติความเป็นมา:

จิตรกรรมบานประตู วัดโบสถ์สามเสน เป็นรูปทวารบาลที่เป็นผู้หญิงมีลักษณะงดงาม มีการสันนิษฐานว่าในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้มีชาวจีนเข้ามาค้าขายเป็นจำนวนมาก และได้มีส่วนในการบูรณะวัดโบสถ์สามเสน จึงมีการวาดทวารบาลเป็นรูปเทพธิดาจีนขึ้น

ลักษณะเฉพาะที่มีความโดดเด่น:

ภาพวาดทวารบาลเทพธิดาจีน มีริ้วผ้าระบายเหนือศีรษะ แต่งกายสวยงามเหมือนนางฟ้าของชาวจีน ถือพัดด้ามใหญ่ โดยทั่วไปทวารบาลที่เป็นผู้หญิง ไม่ได้พบมากนักในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย หากมีรูปผู้หญิงก็มักจะวาดไว้คู่ผู้ชาย เพราะทวารบาลมีหน้าที่เฝ้าไม่ให้สิ่งชั่วร้ายผ่านทางเข้าออกประตูหรือช่องหน้าต่างเข้ามาได้

เครื่องมือ อุปกรณ์ ที่ใช้ในวัฒนธรรม:

บานประตูอุโบสถวัดโบสถ์สามเสน

กระบวนการของวัฒนธรรม:

ทวารบาลรูปเทพธิดาจีน สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากจีน ในสมัยรัชกาลที่ 3 และยังมีอีกหลายประเทศที่มีทวารบาลคอยปกป้องสถานที่จากสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง ซึ่งเดิมเชื่อกันว่ามีการทำรูปทวารบาลมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งได้รับความเชื่อจากจีน ต่อมาในประเทศไทยทวารบาลได้ถูกพัฒนามาเรื่อย ๆ จนมีการดัดแปลงรูปแบบให้มีความเป็นไทยมากขึ้น จนในที่สุดทวารบาลก็กลายเป็นงานศิลปะไทย

คุณค่าของวัฒนธรรมที่สำคัญ:

ทวารบาลรูปเทพธิดาจีน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ต้องได้รับการดูแลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องจากเป็นวัตถุที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมตามช่วงเวลา เป็นศิลปะที่ต้องให้ความรู้แก่ผู้มาท่องเที่ยว และสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและช่วยกันดูแลศิลปะของชาติให้คงอยู่ต่อไป

บทบาทของชุมชนที่มีต่อวัฒนธรรม:

วัดโบสถ์สามเสน ยังเป็นศูนย์รวมของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ชาวชุมชนวัดโบสถ์ยังคงทำพิธีทางศาสนาตามวันสำคัญต่าง ๆ

สถานะของวัฒนธรรม:

- มีการปฏิบัติสืบทอดถึงปัจจุบัน
- เลี่ยงต่อการสูญหาย ควรได้รับการส่งเสริมอย่างเร่งด่วน
- ไม่มีการปฏิบัติแล้ว แต่มีความสำคัญต่อวิถีชุมชน

บุคคลอ้างอิง (พร้อมที่อยู่ และเบอร์โทรศัพท์ติดต่อ):

นายนิรันดร์ รอดพลอย เบอร์โทรติดต่อ 061-9247584 และ
หลวงตาขวัญ วัดโบสถ์สามเสน เบอร์โทรติดต่อ 064-2346829

จิตรกรรมบานประตูทวารบาลรูปเทพธิดาจีน วัดโบสถ์สามเสน

วัดโบสถ์สามเสน

พื้นที่ศึกษา: ถนนสามเสน แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

สาระสำคัญของวัฒนธรรม

วัดโบสถ์สามเสน เป็นวัดที่เก่าแก่ ตามประวัติกล่าวว่าสร้างขึ้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2251 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2271 ในช่วงอยุธยาตอนปลายสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แต่ไม่ปรากฏนามผู้สร้างวัด เมื่อมีการตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานีจึงได้มีการปฏิสังขรณ์วัดโดยสมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาท หลังจากนั้นวัดโบสถ์สามเสนก็ได้รับการทำนุบำรุงเรื่อยมาจวบจนกระทั่งปัจจุบัน (ชนาภา ดิษฐปัญญา, 2559)

ประวัติความเป็นมา:

วัดโบสถ์สามเสน ตั้งอยู่เลขที่ 658 ถนนสามเสน แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีพื้นที่ 4 ไร่ 3 ตารางวา (วัดโบสถ์สามเสน, 2562) เป็นวัดเก่าแก่ตั้งอยู่ริมคลองสามเสน ตามประวัติกล่าวว่าสร้างขึ้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2251 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2271 ในช่วงอยุธยาตอนปลายสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แต่ไม่ปรากฏนามผู้สร้างวัดสันนิษฐานว่าน่าจะเคยเป็นวัดร้างมาก่อน เพราะหากวิเคราะห์

ที่มาของชื่อวัดโบสถ์นั้น ในประเทศไทยก็มีมากมาย ไม่น้อยกว่า 50 วัด และต่างก็เคยเป็นวัดร้างจนไม่ทราบชื่อเดิม เพราะหลักของการตั้งชื่อวัดนั้น ส่วนใหญ่ก็จะตั้งตามชื่อของชุมชนนั้น ๆ หรือมีฉนั้น ก็จะเอานามหรือสกุลของผู้สร้างมาเป็นชื่อของวัด ดังนั้น วัดโบสถ์สามเสน จึงควรจะชื่อว่า วัดสามเสน หรือ วัดคลองสามเสน ตามชื่อของชุมชน นอกจากนี้ วัดโบสถ์ยัง เป็นวัดโบราณเก่าแก่ที่สุดในบริเวณสามเสน เมื่อมีการตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานี จึงได้มีการปฏิสังขรณ์วัดโดยสมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท หลังจากนั้น วัดโบสถ์สามเสนก็ได้รับการทำนุบำรุงเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน สถาปัตยกรรมภายในเขตพุทธาวาสของวัดโบสถ์สามเสน มีลักษณะโดยทั่วไปเป็นรูปแบบศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งประกอบด้วย อุโบสถหลังเก่าที่ยังคงรูปแบบศิลปกรรมสมัยอยุธยาเพียงหลังเดียวในวัด ตัวอาคารมีลักษณะโค้งแอ่นเหมือนท้องสำเภาเรือ ภายในมีภาพจิตรกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย ผนังด้านหน้าเหนือประตูทางเข้าอุโบสถเป็นภาพมารผจญผนังด้านข้างเป็นภาพเทพชุมนุม ส่วนผนังระหว่างช่องหน้าต่างเป็นภาพเวสสันดรชาดก ด้านหน้าอุโบสถมีเจดีย์ทรงปราสาท ตั้งอยู่บนฐานสูง ด้านบนมีลานประทักษิณ เรือนธาตุมีซุ้มจรณะนำประดิษฐานพระพุทธรูปทั้ง 4 ทิศยอดเป็นเจดีย์ทรงเครื่องย่อมุมไม้สิบสอง นอกจากนี้ยังมีมณฑปพระพุทธรูปปางลีลเหลิยมจักรัรสาทรงปราสาท ตัวเรือนธาตุตั้งอยู่บนฐานสูง

หลังคาซ้อนชั้น ยอดเป็นทรงเจดีย์ หน้าบันเป็นปูนปั้นทาสีลายเทพพนม และกนก มีซุ้มประตูทั้ง 4 ด้าน ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองบนฐานสูงลายบัวหงาย วัดโบสถ์สามเสนเป็นศูนย์กลางของชุมชนบริเวณรอบวัด ทั้งยังเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์และศิลปะสถาปัตยกรรมไทยที่ผ่านการดูแลรักษาทำนุบำรุงเป็นอย่างดีจากชุมชนและหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อให้สืบทอดไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน (ชนาภา ดิษฐปัญญา, 2559)

ลักษณะเฉพาะที่มีความโดดเด่น:

วัดโบสถ์สามเสน มีลักษณะเด่นที่เป็นวัดเก่าแก่แห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร

เครื่องมือ อุปกรณ์ ที่ใช้ในวัฒนธรรม:

หลวงพ่อบุชเกษม อุโบสถวัดโบสถ์สามเสน ทวารบาลรูปเทพธิดาจีน ภาพจิตรกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย เจดีย์ ซุ้มเสมา ศาลาการเปรียญ

กระบวนการของวัฒนธรรม:

มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านระบบการบริหารงานของวัด โดยมีการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ตามหลักศาสนาพุทธ

คุณค่าของวัฒนธรรมที่สำคัญ:

วัดโบสถ์สามเสน เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่แสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของประเทศที่มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นแหล่งรวมใจของผู้นับถือ

ศาสนาพุทธ โดยทางวัดอัมพวันจะเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวชุมชน และผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ

บทบาทของชุมชนที่มีต่อวัฒนธรรม:

อุโบสถวัดโบสถ์สามเสน เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน และของชาวชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ

สถานะของวัฒนธรรม:

- มีการปฏิบัติสืบทอดถึงปัจจุบัน
- เสี่ยงต่อการสูญหาย ควรได้รับการส่งเสริมอย่างเร่งด่วน
- ไม่มีการปฏิบัติแล้ว แต่มีความสำคัญต่อวิถีชุมชน

บุคคลอ้างอิง (พร้อมที่อยู่ และเบอร์โทรศัพท์ติดต่อ):

นายนิรันดร์ รอดพลอย เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ 061-9247584

พระอุโบสถหลังเดิมวัดโบสถ์สามเสน ปัจจุบันเรียกว่า พระวิหาร

พระวิหารวัดโสมง์สามเสน

จิตรกรรมฝาผนังวัดโสมง์สามเสน

ศาลาการเปรียญวัดโบสถ์สามเสน

เจดีย์วัดโบสถ์สามเสน

หลวงพ่อสุขเกษม พระประธานวัดโสมถ์สามเสน

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

พื้นที่ศึกษา: ถนนนครปฐม แขวงดุสิต เขตดุสิต

ประวัติความเป็นมา:

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 69 ถนนนครปฐม แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพฯ เดิมเป็นวัดโบราณเล็ก ๆ ชื่อว่า “วัดแหลม” หรือ “วัดไทรทอง” ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นสมัยใด

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เจ้าอนุวงศ์ ผู้ครองนครเวียงจันทน์ ประเทศราชของไทยในเวลานั้น ได้ก่อการกบฏและยกทัพมาตีไทย เมื่อ พ.ศ.2369 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ เป็นผู้บัญชาการกองทัพในสวนการรักษาพระนคร โดยทรงตั้งกองบัญชาการอยู่ในบริเวณวัดแหลมแห่งนี้

หลังเสร็จสิ้นการปราบกบฏแล้ว พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ ทรงมีพระราชศรัทธาปฏิสังขรณ์วัดนี้เป็นครั้งแรก ราว พ.ศ.2370-2371 ร่วมกับพระญาติวงศ์ ร่วมเจ้าจอมมารดาเดียวกันอีก 4 พระองค์ แล้วทรงสร้างพระเจดีย์ 5 องค์ ตั้งเรียงรายด้านหน้าวัด เป็นอนุสรณ์ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้พระราชทาน

นามใหม่ให้วัดนี้ว่า “วัดเบญจมบพิตร” แปลว่า วัดของเจ้านาย 5 พระองค์

ครั้นถึง พ.ศ.2441 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชประสงค์จะสร้างพระราชอุทยาน จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดซื้อที่บริเวณทิศเหนือของพระบรมมหาราชวัง ระหว่างคลองสามเสนกับคลองผดุงกรุงเกษม แล้วสร้างพระราชอุทยาน ซึ่งได้พระราชทานนามว่า “สวนดุสิต” ต่อมาเมื่อการสังวรสะตวกขึ้น จึงได้โปรดให้สร้างสวนดุสิตเป็นพระราชวัง พระราชทานนามว่า “พระราชวังดุสิต” ในการนี้ได้ใช้วัดดุสิตซึ่งอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม เป็นที่สร้างพลับพลา และใช้ที่วัดร้างอีกวัดหนึ่งทำถนนภายใน และเพื่อจะทรงรักษาพระราชประเพณีแห่งพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภก จึงทรงพระราชปรารภที่จะทรงทำ “ผาติกรรม” คือการสร้างวัดทดแทน โดยทรงมีพระราชดำริที่จะสร้างวัดใหญ่ให้วิจิตรงดงามเพียงวัดเดียว จึงทรงเลือก “วัดเบญจมบพิตร” ที่ตั้งอยู่ในสวนดุสิต ซึ่งชำรุดทรุดโทรม โดยโปรดเกล้าฯ ให้จัดการแผ้วถางพื้นที่พระอารามเดิม และขุดคลองเป็นเขตขยายให้ใหญ่ออกไป

การสถาปนาวัดเบญจมบพิตร เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2442 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชอุทิศที่ดินเขตพระอุโบสถเป็นที่วิสุงคามสีมา ขยายกว่าของเดิม และพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดเบญจมบพิตร” หมายถึง “วัดของ

พระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ 5” ต่อมาพระองค์ได้ถวายที่ดิน ซึ่งขนานนามว่า “ดุสิตวนาราม” ให้เป็นที่วิสุทศคามสีมาเพิ่มเติม แก่วัดเบญจมาศบพิตร โดยโปรดให้เรียกนามรวมกันว่า “วัดเบญจมาศบพิตรดุสิตวนาราม” (สำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์, 2557)

ในการนี้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ สถาปนิกเอก ออกแบบก่อสร้าง พระอุโบสถ พร้อมพระระเบียง อย่างวิจิตรพิสดาร ด้วยแบบอย่าง ศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยโบราณ และมีพระยาราชนครินทร์ (กร หงสกุล) เป็นนายช่างก่อสร้าง

สำหรับหินอ่อนที่ประดับตกแต่งพระอุโบสถ พระระเบียง ตลอดจนสถานที่อื่น ๆ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงวัดขนาดทำแบบส่งไปเป็นตัวอย่าง เรียกประกวดราคาโดยตรง จากบริษัทขายหินอ่อน ประเทศอิตาลีด้วยมีพระราชดำริที่จะสร้าง พระอารามให้ใหญ่โตงดงาม

ลักษณะเฉพาะที่มีความโดดเด่น:

สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัดจึงมีความงดงาม แสดงถึงฝีมือ ช่างหลวงที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง อาทิ

พระอุโบสถ เป็นทรงจตุรมุข ผนังด้านนอกประดับด้วยหินอ่อน สีขาว ด้านในปูและประดับด้วยหินอ่อนหลากสี หลังคามุงด้วย กระเบื้องกาบลูกฟูกเคลือบสีทอง ชั้นบน 5 ชั้น หน้าบันพระอุโบสถ

เป็นพระราชลัญจกร ความงดงามของพระอุโบสถเป็นที่เลื่องลือ
ในหมู่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จนเป็นที่มาของชื่อ “The Marble
Temple” หรือ “วัดหินอ่อน”

พระพุทธชินราชจำลอง พระประธานในพระอุโบสถ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า
พระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จ.พิษณุโลก มีความงดงาม
ยากจะหาพระพุทธรูปองค์ใดเสมอเหมือน จึงโปรดให้จำลองขึ้น
เพื่อประดิษฐานไว้ที่พระอุโบสถ

พระระเบียง หรือพระวิหารคด พื้นปูด้วยหินอ่อน มีเสากลม
หินอ่อน 64 ต้น เสาเหลี่ยมประกบแผ่นหินอ่อน 28 ต้น หน้าบันพระ
วิหารเป็นลวดลายจำหลักตรากระทรวงต่าง ๆ 10 กระทรวง

ในสมัยรัชกาลที่ 5 วิหารคดแห่งนี้เป็นที่ประดิษฐาน
พระพุทธรูปปางและสมัยต่าง ๆ เรียงรายรอบระเบียง จำนวน
52 องค์ เพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงมีพระราชประสงค์เพื่อให้เป็นพิพิธภัณฑ์พระพุทธรูปโบราณ

พระที่นั่งทรงผนวช เป็นตึก 2 ชั้น เดิมเป็นที่ประทับ
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงผนวช
และประทับอยู่ ณ พุทธรัตนสถาน ในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งโปรด
ให้รื้อมาปลูกสำหรับเป็นกุฏิเจ้าอาวาส

พระวิหารสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ
ทรงสร้างโดยเสด็จพระราชกุศล และพระบาทสมเด็จพระ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาหอพุทธศาสนสังคหะ ขึ้นที่วิหารนี้ เพื่อเป็นที่รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกและเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา

ศาลาบัณณรศภาค เป็นศาลาจตุรมุขชั้นเดียว สร้างขึ้นด้วยทุนทรัพย์ของพระโอรส พระธิดา เจ้าจอม และพระญาติในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวม 15 ราย จึงได้พระราชทานนามว่า “บัณณรศภาคศาลา”

พระที่นั่งทรงธรรม เป็นตึก 2 ชั้น สมเด็จพระศรีสวรินทราบรมราชเทวี ทรงสร้างโดยเสด็จ

พระราชกุศล อุทิศแด่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ มกุฎราชกุมาร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ใช้ประทับแรมในเวลาทรงรักษาอุโบสถศีลและทรงธรรม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงพระราชประสงค์ไว้ว่า เมื่อเสด็จสวรรคตแล้ว ให้นำพระสรีรางคารของพระองค์ไปบรรจุไว้ใต้รัตนบัลลังก์พระพุทธชินราชจำลอง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีบรรจุพระสรีรางคารตามพระราชประสงค์

ในสมัยรัชกาลที่ 5 หลังจากสถาปนาพระอารามได้ 6 ปี ก็เริ่มบูรณปฏิสังขรณ์เป็นครั้งแรก จากนั้นได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ในรัชกาลต่อ ๆ มาจนถึงรัชกาลปัจจุบัน โดยล่าสุด พ.ศ.2554

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้เข้าไปบูรณปฏิสังขรณ์ พระที่นั่งทรงธรรม และศาลาบัณณรศภาค ซึ่งแล้วเสร็จ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากสำนักพระราชวัง จากนั้นในปี 2558 จะดำเนินการปรับปรุง ภูมิทัศน์ภายในเขตพุทธาวาส โดยใช้งบประมาณของสำนักงาน ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อให้ “วัดหินอ่อน” แห่งนี้ ยังความสว่างาม เป็นที่ภาคภูมิใจของชาวไทย และเป็นทีกล่าวขาน ในหมู่ชาวต่างชาติสืบไป (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2557)

สถานะของวัดนธรรม:

- มีการปฏิบัติสืบทอดถึงปัจจุบัน
- เสี่ยงต่อการสูญหาย ควรได้รับการส่งเสริมอย่างเร่งด่วน
- ไม่มีการปฏิบัติแล้ว แต่มีความสำคัญต่อวิถีชุมชน

พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

พระพุทธชินราชจำลอง พระประธานในพระอุโบสถ
วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

พระระเบียง หรือพระวิหารคด วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติประจำปีพุทธศักราช 2557*. จาก <http://book.culture.go.th/newbook/ich/ich2014.pdf>
- จักรภพ กรีกุล. (2566). *พิธีเสกสุสานวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน*. จาก <http://www.catholic.or.th/main/บริการ/คาทอลิก-มัลติมีเดีย/แวดวงคาทอลิก/16897-susanstfrancisxavier>
- จารุวรรณ ดวงคำจันทร์ (2562). *ขนมแห่งศรัทธาในศาลเจ้าแม่ทับทิม เทพเจ้าแห่งสายน้ำของชาวไทหล้า*. จาก <https://www.sarakadee.com/2019/06/28/ศาลเจ้าแม่ทับทิม/>
- จิตรกร บุษบา. (2555). *ภาพจิตรกรรมวัดโบสถ์สามเสน*. จาก <https://www.facebook.com/profile/100044625034897/search/?q=วัดโบสถ์สามเสน>
- จินดา พุ่มพวง. (2564). *ตำรับเสื่อง(สือ)นี้ได้แต่ใดมา*. จาก <https://devarajcommunity.wixsite.com/devarajkunchorn/post/ตำรับเสื่อง-สือ-นี้ได้แต่ใดมา>